

**REŽIMY PRAVDY
12. JANUÁRA 2018
FIF UK, BRATISLAVA**

IVAN BURAJ

1

OBSAH

- 1. Druhy a formy pravdy**
- 2. Pravda a moc. Politická pravda**
- 3. Foucaultov „režim pravdy“**
- 4. Diskurz ako istý režim pravdy**
- 5. Diskurz a moc**
- 6. Vonkajšie postupy kontroly**
- 7. Vnútorne postupy kontroly**
- 8. Ani vonkajšie, ani vnútorné postupy kontroly**
- 9. Diskurz ako moc**
- 10 Záver**

1. DRUHY A FORMY PRAVDY

- **Druhy pravdy:** korešpondenčná, koherentná alebo pragmatická pravda
- **Formy pravdy:** epistemologická, morálna pravda, politická pravda a pod.
- Každá z nich nastoľuje špecifické otázky

2. PRAVDA A MOC. POLITICKÁ PRAVDA

- Klúčovou otázkou v prípade politickej pravdy pre Foucaulta nie je, čo je pravda a čo nie, ale ako pravda v realite, v spoločnosti funguje?
 - V akých podmienkach, s akými pravidlami a pod.?
 - Prečo práve teraz poznávame „toto“, a nie niečo iné?
 - Skrátka, v akom „režime pravdy“ sa práve nachádzame?

2. PRAVDA A MOC. POLITICKÁ PRAVDA

- Politická pravda vzniká spojením pravdy s mocou
- Politická pravda je viac závislá od moci než opačne, moc od pravdy
- Na druhej strane pravda nie je ani „slúžkou“ politiky, politickej pravdy
- Vzťah pravdy a moci je vzájomne produktívny

3. FOUCAULTOV „REŽIM PRAVDY“

- každá spoločnosť má svoj režim pravdy, teda
- svoju všeobecnú politiku pravdy,
- t. j. svoje typy **diskurzov** ktoré táto spoločnosť prijíma a necháva fungovať ako pravdivé;
- svoje *mechanizmy a inštalácie*, umožňujúce odlíšiť pravdivé **výpovede** od nepravdivých,
- svoj *spôsob*, akým sa potvrdzujú jedny a druhé;
- svoje *techniky a postupy* neustále zdokonaľované na dosiahnutie pravdy;
- isté *postavenie ľudí*, ktorí majú za úlohu **hovoriť** to, (ani nie tak čo JE, ale opäť, to) čo funguje ako pravda“

3. FOUCAULTOV „REŽIM PRAVDY“

- Možno presnejšie by bolo hovoriť hneď o niekoľkých režimoch pravdy
- Akoby paralelne k „všeobecnej politike pravdy“ stoja vždy nejaké lokálne, často menšinové, marginalizované, diskvalifikované, nelegitimované formy vedenia – pravdy

4. DISKURZ AKO ISTÝ „REŽIM PRAVDY“

- „Rád diskurzu“ je akýsi režim výpovedí a systém pravidiel
- *Rád diskurzu* opierajúc sa o istú inštitucionálnu základňu a distribúciu, má potom tendenciu vykonávať istý nátlak na iné diskurzy a vystupovať voči nim ako nútiaca moc alebo tiež „nátlak pravdy“ niečo hovoriť, vypovedať a o inom zase mlčať

5. DISKURZ A MOC

- Foucault tu predpokladá, že v každej spoločnosti produkciu diskurzu **kontroluje, selektuje, organizuje a zároveň prerozdeľuje istý počet postupov alebo pravidiel**
- Ich úlohou je kontrolovať diskurzy a ovládnuť ich náhodný výskyt a tiež pomocou vnútenia určitých pravidiel (resp. podmienok, požiadaviek) znížiť množstvo hovoriacich subjektov
- Tieto postupy rozdeľuje do troch hlavných skupín:
 - Vonkajšie postupy kontroly
 - Vnútorne postupy kontroly
 - Postupy, ktoré nemožno označiť ani ako vonkajšie, ani vnútorné

6. VONKAJŠIE POSTUPY KONTROLY

➤ Metódy, procedúry vylučovania

- vylučovanie prostredníctvom 3 typov zákazov reči: tabu predmetu, rituálu okolností, výhradného práva hovoriaceho subjektu
- vylučovanie pomocou rozdelenia a odvrhnutia (normálnych a „nenormálnych“)
- vylučovanie prostredníctvom protikladu pravdy a nepravdy a istého „nátlaku pravdy“ pravda ako „nútiaca moc“ reči, ako nutkanie hovoriť (len) istú pravdu, ako nejakú „vôľu k pravde“

7. VNÚTORNÉ POSTUPY KONTROLY

- Ide tu napríklad o metódy *komentára*, o zdôraznenie princípu *autora* alebo o spôsob vnútornej *organizácie (oblasti predmetov, súboru metód, propozícií, pravidiel, techník a nástrojov) vedných disciplín*
- Či už ide o vonkajšie alebo vnútorné postupy, ich spoločným cieľom je ovládnuť náhodný výskyt a „znepokojúcu“ rozmanitosť diskurzov

8. ANI VONKAJŠIE, ANI VNÚTORNÉ POSTUPY

V nich ide o:

- *určenie okolností*, za akých má byť diskurz vypovedaný
- *znaky*, ktoré musia diskurz sprevádzať
- *rituál slova*, ktorý počíta s vnucovaným účinkom slova
- *„spoločnosť diskurzov“*, uchovávajúcou alebo produkujúcou diskurzy v uzavretom priestore vedných disciplín
- *doktríny* - nútia individuum k určitému typu výpovede a zakazuje mu ostatné
- *A sociálne prisvojovanie si diskurzov*

9. DISKURZ AKO MOC

- Diskurzy nie sú v moci „nevinne“: nie sú prostým prejavom, výsledkom mocenských mechanizmov
- Samotné diskurzy sú mocou
- Diskurzy moc produkujú, presadzujú, rozširujú a upevňujú
- No rovnako ju aj podrývajú, robia krehkou alebo sa jej priamo stavajú do cesty

10. ZÁVER

- V prípade „režimu pravdy“ nejde o jednoduché konštatovanie, že moc je pravda a pravda je moc
- Ich vzájomný vzťah oveľa zložitejší
- Hoci „hlavné slovo“ v tomto vzťahu patrí moci, Foucaulta takisto zaujíma, ako pravda spolu s mocou funguje, cirkuluje v spoločnosti
- Čo zase na druhej strane nemá znižovať hodnotu pravdy
- Alebo to, že nejaké vedenie a v rámci neho i pravda nemôžu vôbec existovať bez moci
- Ale to, že nemôžu celkom jestvovať bez moci

...ďakujem za pozornosť

Doc. PhDr. Ivan Buraj, PhD.

Katedra filozofie a dejín filozofie FiF UK

ivan.buraj@uniba.sk